

Nasilje u mediji

*Definicija,
forme nasilja,
faktori rizika
i strategije
prevencije*

DEFINICIJA

Nasilje mladih se može definisati kao bilo koje namjerno fizičko, seksualno ili psihološko zlostavljanje druge osobe (ili osoba) od strane jedne ili više mladih osoba starosne dobi između 12-19 godina. Nasilje koje počine mladi predstavlja jednu od najvidljivijih formi nasilja u društvu. Širom svijeta mas-mediji svakodnevno izvještavaju o nasilju mladih, na ulicama ili u školama.

Nasilje mladih

Najčešći počinioci ovakvog nasilja su mladići, premda broj ženske omladine koja je nasilna je u porastu. Nasilničko ponašanje kod muške omladine je češće i teže po posljedicama. Nasilje mladi mogu počiniti kolektivno u grupama, ili individualno. Slično tome, žrtve nasilja mlađih mogu biti grupe ili individualne osobe. Najčešće žrtve su sami mladi tj. adolescenti i mlađi odrasli, parovi muško-žensko, članovi porodice, roditelji i druga bliska rodbina, te članovi etnokulturalnih grupa ili seksualne manjine (homoseksualci, lezbijke, biseksualci i dr.). Možemo reći sa sigurnošću da se ovaj problem ne može (i ne smije) posmatrati odvojeno od drugih problematičnih ponašanja. Mladi ljudi počinioci nasilnih dijela skloni su i drugim oblicima problematičnog ponašanja kao što su: izostanak iz škole ili napuštanje škole, kompulzivno laganje, ovisnost o drogama, opasna vožnja i visok stepen seksualno prenosivih bolesti.

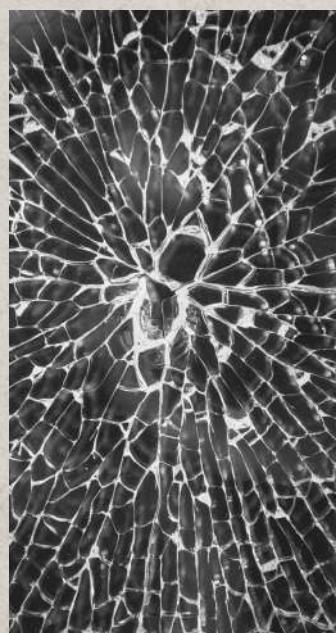
DEFINICIJA

Nasilje mladih je veliki problem i socijalni i javno-zdravstveni koji nanosi veliku i duboku štetu, ne samo žrtvama i njihovim porodicama, već i društvu u cjelini. Oni su vidljivi kroz smrtne slučajeve kao posljedice nasilja, povrede i invaliditet koji, itekako, narušavaju kvalitet života mladih ljudi.

Utvrđeno je da postoji bliska veza između nasilja mladih i drugih oblika nasilja. Biti svjedokom nasilja u kući, fizičkom ili seksualnom zlostavljanju, mogu dovesti do toga da djeca ili adolescenti prihvate ovakav vid ponašanja kao normalan način rješavanja određenih problema.

Isto tako, ekspozicija mladih dužim oružanim sukobima povećava incidencu nasilja mladih. Iz ovog proizilazi da je esencijalno razumjeti faktore koji doprinose pojavi ili povećavaju nasilje mladih, kako bi se na taj način moglo pristupiti razvoju efikasne politike i programa koji bi imali za cilj umanjivanje i sprječavanje nasilja mladih.

Povrede uzrokovane nasiljem i smrtni slučajevi disproportionalno pogadaju djecu, adolescente i mlađe odrasle osobe.

ORUŽJE I MLADI

Nošenje oružja je istovremeno i značajno rizično ponašanje, ali i predominantan problem posebno među muškom omladinom. U raznim zemljama, prema dostupnim istraživanjima, postoji velikih razlika u prevalenci nošenja oružja.

U SAD ubistva povezana sa upotrebom oružja su bila drugi vodeći uzrok smrti zbog povreda među omladinom u dobi od 15-19 godina i treći vodeći uzrok smrti zbog povreda među djecom u dobi od 10 do 14 godina.

Nasilne smrti vezane za školu dešavale su se u samoj školi ili na putu prema njoj ili od nje. Većina ovih incidenata su bila ubistva uzrokovana najčešće vatrenim oružjem. Ovakve nasilne smrti pojavljivale su se u zajednicama svih veličina, lokacija, neovisno o socijalnom statusu, rasnoj ili etničkoj pripadnosti njihovih stanovnika.

U novije vrijeme povećava se broj nasilnih događaja sa multiplim žrtvama (dva ili više smrtna slučaja).

RIZIČNA PONAŠANJA ZA NASILJE MLADIH

**Značajna rizična
ponašanja za
nasilje mladih
uključuju učešće u:**

O1
fizičkim obračunima

O2
nošenje oružja

O3
buling (bullying)

*Buling je ponavljano,
agresivno ponašanje
prema jednoj osobi od
strane druge osobe ili
grupe.*

FORME
NASILJA
MLADIH

EMOCIONALNO ZLOSTAVLJANJE

Emocionalno zlostavljanje - uključuje vrijeđanje ili ismijavanje nekoga ili podvrgavanje osobe drugim formama verbalnog ponižavanja, prijetnja fizičkim nasiljem ili ubistvom, nadziranje i praćenje aktivnosti drugih lica, ispoljavanje ljubomore ili posesivnosti, seksističke, rasističke i homofobne verbalne izjave. Takvo zlostavljanje se upotrebljava sa svrhom kontrole ponašanja drugih ljudi i predstavlja ograničenje njihovih sloboda. Od svih formi nasilja mladih, emocionalno zlostavljanje je najčešće.

FIZIČKO ZLOSTAVLJANJE

Fizičko zlostavljanje - uključuje guranje, hvatanje, šamaranje, udaranje, gađanje raznim predmetima, bacanje i uništavanje stvari i imovine u vlasništvu drugih lica, davljenje, upotrebu ili prijetnju upotrebe oružja protiv nekoga i ubistvo. Ovakvo nasilje može prouzročiti tešku fizičku i emocionalnu štetu.

SEKSUALNO ZLOSTAVLJANJE

Seksualno zlostavljanje - uključuje bilo koji neželjeni seksualni kontakt, obično kao rezultat verbalnog nasilja (presije), prijetnju od upotrebe fizičke sile ili primjenu fizičke sile. Uz to ovdje spada i neželjeno dodirivanje (naročito određenih dijelova tijela) i ljubljenje. Ova forma nasilnog ponašanja može uzrokovati fizičke i psihičke posljedice. Prvenstveno, ovaj tip nasilja kod mladih, čine mlađi muškarci koji primjenjuju ovu formu nasilja na djevojke, rođake, a u manjoj mjeri, na druge mlađice ili dječake. Žrtve su tipično prisiljene na seksualni čin protiv njihove volje i trpe bol ili povrede zbog toga.

Dinamika nasilja mladih

Obrasci ponašanja, uključujući nasilje, mijenjaju se tokom života svake osobe. Period adolescencije i mlađeg odraslog doba je vrijeme kada nasilje, kao i drugi tipovi ponašanja često dobijaju teži izraz. Razumijevanje kada i pod kojim uslovima dolazi do pojave nasilja znači da se, na osnovu tih saznanja, mogu kreirati efikasne intervencije i politike za prevenciju nasilja mladih.

Kako počinje nasilje mladih?

Neke od studija koje su rađene u svijetu pokazale su da je agresija u djetinjstvu dobar prediktor nasilja u adolescentskom i u ranom odrasлом dobu. Drugim riječima, to znači da postoje neke osobe, koje uporno, više nego drugi, imaju unutrašnju tendenciju prema agresivnom i nasilnom ponašanju. Jedan tip agresije može vremenom da pređe u drugi.

S druge strane, doživotni nasilnici, ipak, predstavljaju samo mali broj onih koji vrše nasilje. Većina nasilnih mladih ljudi obično pokazuje sklonost ka nasilnom ponašanju u jednom, mnogo kraćem periodu. Takve osobe nazivamo „nasilnici u periodu adolescencije”.

Većina mladih ljudi koji su postali nasilnici u periodu adolescencije ustvari imaju malo ili nimalo dokaza o visokom stepenu agresivnosti ili drugim oblicima problematičnog ponašanja u djetinjstvu.

FAKTORI RIZIKA ZA NASILJE MLADIH

Individualni faktori

Faktori na nivou individue koji imaju uticaja, odnosno, potencijal za nasilno ponašanje uključuju biološke, psihološke i bihevioralne karakteristike. Ovi, nabrojani faktori mogu se pojaviti već u djetinjstvu ili u adolescenciji, na njih, do izvjesnih nivoa, mogu uticati porodica i vršnjaci te osobe, kao i drugi kulturni i društveni faktori.

Biološke karakteristike

Biološki faktori se trebaju razmotriti kada se govori o etiologiji agresivnog ponašanja. Biološki faktori uključuju genetiku, različita oboljenja i poremećaje mentalnog zdravlja, neurotransmitere, hormone, zloupotrebu supstanci i određene lijekove.

PSIHOLOŠKE I BIHEVIORALNE KARAKTERISTIKE

Faktori ličnosti i ponašanja koji su indikativni za nasilničko ponašanje uključuju:

- *hiperaktivnost,*
- *impulsivnost,*
- *slabu kontrolu ponašanja i*
- *probleme sa pažnjom.*

Nervoza i anksioznost su, sa druge strane, slabo povezane sa nasiljem. Niska inteligencija i nizak nivo uspjeha u školi su konzistentno povezani sa nasiljem mladih.

FAKTORI ODNOSA

Faktori povezani sa interpersonalnim odnosima mladih ljudi sa njihovom porodicom, prijateljima i vršnjacima, itekako, mogu snažno uticati na nasilno i agresivno ponašanje. Uticaj porodice je, svakako, najviše izražen u doba djetinjstva, dok tokom adolescencije, prijatelji i vršnjaci imaju sve važniji uticaj.

UTICAJ PORODICE

Porodično okruženje i ponašanje roditelja su centralni faktori u razvoju nasilnog ponašanja kod mladih ljudi. Slaba kontrola i nadzor roditelja, primjena strogih disciplinskih mjera i fizičko kažnjavanje, predstavljaju jake prediktore nasilja u adolescentskom i odrasлом dobu. Isto tako, nasilje u adolescentskom i odrasлом dobu povezano je sa disfunkcionalnom porodicom u kojoj imamo česte konflikte između roditelja. S obzirom na važnost roditeljskog nadzora, porodične strukture i ekonomskog statusa za određivanje prevalence nasilja mladih, povećanje nasilja može se очekivati tamo gdje se porodica brzo dezintegriše.

UTICAJ VRŠNJAKA

Iako se uticaj vršnjaka u toku adolescencije, općenito, smatra pozitivnim i važnim za oblikovanje interpersonalnih odnosa, on može imati i negativne efekte. Istraživanja provedena u nekim zapadnoevropskim zemljama potvrđuju korelaciju između nasilnog ponašanja i prijateljstva sa delinkventima koji uzimaju drogu.

FAKTORI ZAJEDNICE

Zajednice u kojima mladi žive uveliko određuju i utiču na njihove porodice, vršnjake i način na koji mogu biti izloženi situacijama koje vode ka nasilju. Poredeći npr. gradsku sredinu sa ruralnom, neke studije pokazuju da će dječaci u gradskim sredinama prije počiniti nasilje nego oni koji žive na selu.

BANDE I HULIGANSKE GRUPE

Studije su pokazale da je vjerovatnoća da se mladi pridruže bandi veća u zajednicama koje imaju manje resurse i veći nivo socijalne dezorganizacije.

Dezorganizirana porodica je još jedan faktor rizika za pridruživanje huliganskim grupama. Loše strategije upravljanja porodicom povećavaju rizik od učlanjenja u huliganske grupe. Loša strategija uključuje: nizak stepen uključenosti porodice u probleme mlađih, neodgovarajuću disciplinu, lošu kontrolu od strane roditelja, loše odnose u porodici i roditeljske konflikte.

Hvatanje u koštač sa ovim problemom podrazumijevalo bi aktivno rješavanje ovih faktora koji podstiču povećanje brojnosti bandi mlađih, tj. obezbjeđivanje sigurnijih, alternativnih, kulturnih izlaza za njihove perspektivne članove, što može pomoći da se eliminiše značajan broj nasilnih zločina koje su počinile bande ili huliganske grupe.

DRUŠTVENI FAKTORI

Nekoliko društvenih faktora može stvoriti uslove koji vode ka nasilju među mladim ljudima.

- *Demografske i društvene promjene*
- *Kulturalni uticaji*
- *Uticaj medija i socijalnih mreža na nasilje mladih*

DEMOGRAFSKE I DRUŠTVENE PROMJENE

Brze demografske promjene u populaciji mladih kao što su: modernizacija, emigracija, urbanizacija i promjena socijalne politike vode ka povećanom nasilju među mladim ljudima. Na mjestima koje trpe ekonomsku krizu, a zatim i strukturalne i prilagođavajuće promjene kao što je bio slučaj u Africi i dijelom u Južnoj Americi, došlo je do pada životnog standarda, propadanja osnovne infrastrukture i društvenih institucija. Siromaštvo je jako koncentrisano u gradovima koji su iskusili velike stope rasta populacije među mladim ljudima. Ovo je obično povezano sa visokom stopom nezaposlenosti, te izuzetno neadekvatnim stanovanjem, što vodi ka frustraciji, bijesu i suzdržanim tenzijama među mladim ljudima, koji se često pod uticajem svojih vršnjaka okreću sitnom kriminalu i nasilju.

KULTURALNI UTICAJI

Kultura nam pomaže da se utvrdi kako ljudi reaguju na promjenu okoline. Kulturalni faktori mogu da utiču na količinu nasilja u društvu, na primjer, prihvatajući nasilje kao normalan i prihvatljiv način za rješavanje sukoba, te učeći mlade ljudе da usvajaju norme i vrijednosti koje podržavaju nasilno ponašanje.

Kultura
glorifikacije
nasilničkog
ponašanja

UTICAJ MEDIJA I SOCIJALNIH MREŽA NA NASILJE MLADIH

Mediji, socijalne mreže imaju ogroman uticaj na mlađe ljudi. Posljednjih godina došlo je do povećane izloženosti djece i mlađih ljudi različitim oblicima medija i sadržajima koji se objavljaju na socijalnim mrežama. Novije forme medija, kao što su video igre sa nasilnim sadržajem i socijalne mreže su povećale mogućnosti da mlađi budu izloženi različitim obrascima nasilja.

Istraživanja u SAD vezana za gledanje televizije utvrdila su da djeca počinju gledati TV već u drugoj godini života i da prosječna mlađa osoba starosti između 8 i 18 godina gleda godišnje oko 10.000 scena nasilja na televiziji. Postoji opravdana sumnja da je izloženost djece i mlađih masovnim medijima u porastu u cijelom svijetu.

ŠTA SE MOŽE UČINITI DA SE PREVENIRA NASILJE MLADIH?

- *Razvoj ključnih kompetencija (vještine rješavanja problema) za razvoj zdrave omladine.*
- *Razvojem ključnih kompetencija koji počinje rođenjem ili još prije i proteže se do adolescencije i poslije nje.*
- *Pokretanje velikog broja različitih programa i sistema podrške koji mogu olakšati razvoj ovih kompetencija u raznim dobima.*

Ključne kompetencije su opisane u sljedećoj tabeli.

Ključne kompetencije	Povezani termini	Veza za nasilje mladih
Pozitivan identitet	Pozitivna samoprocjena, nada, ciljevi za budućnost	Nasilje povezano sa negativnim identitetom
Osobine ličnosti	Samoefikasnost, efikasno nošenje sa problemima	Nasilje povezano sa neprijateljskim stavovima
Samokontrola (regulacija)	Afektivnost, bihevioralna i kognitivna samoregulacija	Nasilje povezano sa slabom nagonskom kontrolom
Vještine socijalnih odnosa	Vještine rješavanja socijalnih problema, empatija, vještine rješavanja konflikata,	Nasilje povezano sa slabom vještinom rješavanja socijalnih problema i nedostatkom empatije
Sistem vrijednosti	Stavovi, norme, vrijednosti, moralni angažman	Nasilje povezano sa agresivnim normama i moralnim neangažiranjem

Pristup zdravom razvoju mladih koji naglašava nabrojane ključne kompetencije, kao način prevencije nasilja kod mladih, naglašava razumijevanje specifičnih razvojnih potreba mladih.

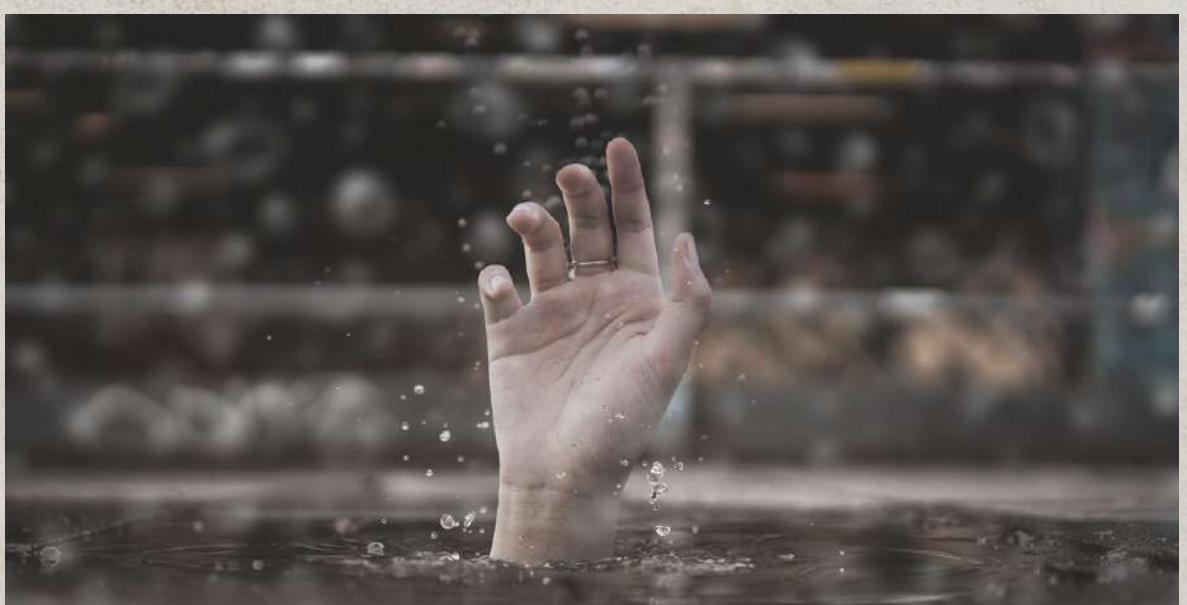
On integriše pristup koji otkriva mnoge riziko i protektivne faktore u smislu ključnih kompetencija. Također je bitno da se identificiraju problem-specifični faktori koji nisu direktno povezani sa razvojem. Na primjer, lako dostupno vatreno oružje može povećati rizik od nasilja, dok politika zajednice može ovaj isti rizik smanjiti. Integrisani pristup prevenciji nasilja treba biti izgrađen na bazi sagledavanja razvoja i razvojnih potreba mladih, ali on treba prepoznati i druge specifične riziko faktore.

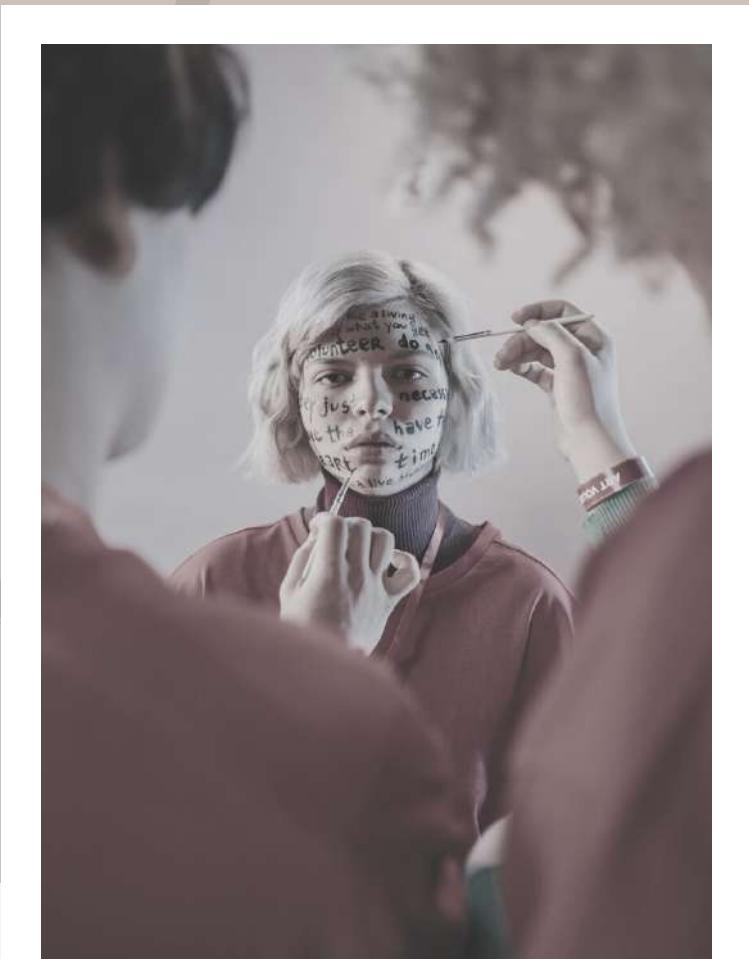

DRUGE STRATEGIJE

Neophodno je izraditi dugoročne programe za prevenciju nasilja mladih, koji bi trebali da rješavaju, ne samo individualni, kognitivni, socijalni i bihevioralni segment nego i mehanizme za društvenu prevenciju faktora rizika za nasilje mladih.

Ovdje spadaju ne samo individualni faktori, nego i porodica, vršnjaci, zajednica i društveni faktori koji, itekako, mogu da utiču, bilo pozitivno, bilo negativno, na pojavu nasilnog ponašanja.

Rastući trend nasilja mladih predstavlja izazove za sve vlade u BiH, profesionalce u različitim sektorima, a posebno školstvu i zdravstvu.

Pošto je nasilje javnozdravstveni problem neophodno je uspostaviti instrumente javnozdravstvenog nadzora kako bi se spriječili faktori rizika nasilja mladih.